

KOULURUOKAILU KORONAEPIDEMIAN AIKANA

JURIDINEN TAUSTA

Perusopetuslaki § 31 mukaan opetukseen osallistuvalla on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria.

Suomi on nyt kuitenkin poikkeustilassa, jossa ihmisten perusoikeuksiin on puututtu rajulla kädellä mm. vapaata liikkumista on rajoitettu.

Opetus- ja kulttuuriministeriön muistiossa 6.4.2020 sanotaan: ”Opetus- ja kulttuuriministeriö on ohjeistanut verkkosivuillaan, että kouluruokailu on järjestettävä niille oppilaille, jotka osallistuvat lähiopetukseen. Ministeriön ohjeistuksessa todetaan edelleen, että **etäopetuksessa oleville oppilaille kouluruokailua voidaan järjestää vain siinä laajuudessa kuin se on mahdollista toteuttaa ottaen kuitenkin huomioon tarve lähikontaktien välttämiseen.**” Lisäksi muistiossa sanotaan: ”Opetuksen järjestäjä voisi kuitenkin aina esimerkiksi yhteistyössä oppilashuollon kanssa etsiä sellaiset oppilaat, joille päivittäinen kouluateria on erittäin tärkeä ja järjestää ateria näille oppilaille niissäkin tilanteissa, joissa aterioiden tarjoamista joudutaan lähikontaktien välttämiseksi merkittävästi rajoittamaan. Tällä menettelyllä voitaisiin turvata kouluateria sellaiselle oppilasjoukolle, joka olisi vaarassa jäädä ilman riittävää ravintoa. Lisäksi on huomattava, että kouluateria tulee järjestää normaalisti lähiopetuksessa oleville oppilaille.”

On ikävää, että selkeitä ohjeita ei ole ministeriöstä saatu heti, kun koulut suljettiin. Toisaalta kuntien mahdollisuudet järjestää etäopetukseen aterioita vaihtelevat. Ja toki maalaisjärki ja kustannuslaskelmatkin auttavat toimintamallin valinnassa.

Miksi ihmeessä aterioita on päätetty pakata etäopetukseen, vaikkei ole pakko? Miksi on ryhdytty kokoamaan elintarvikekassoja? Onko takana aito auttamishalu vai tarve välttää lomautuksia? Varmasti molemmat.

KOULURUOKAILUN TOTEUTUSTAVOISTA ERI KUNNISSA, KONSTIT ON MONET

Osassa kuntia *ei ole ryhdytty* toimenpiteisiin kouluruuan järjestämiseksi etäopetuksessa oleville. Vain lähiopetuksessa olevat saavat kouluaterian. Se nautitaan poikkeuksellisesti useimmiten siten, että ruoka annostellaan linjastossa henkilöstön toimesta, ja oppilaat istuvat ruokailutiloissa etäällä toisista. Unohtamatta tehostettua käsihygieniää. Pikkukouluihin viedään muutamissa kunnissa vanhusten annospakatut kotiateriat, jotka oppilaat voivat kuumentaa mikrossa ilman tukipalveluhenkilöstön paikallaoloa.

Sitten on kuntia, joissa jaellaan annospakattuja aterioita kouluilla kotiin vietäväksi, ruokajuomilla ja leivillä tai ilman. Osa jakelee ruuan kuumana, osa jäähdytettynä. Kylmiä ruokia jaetaan joissakin kunnissa useammalle päivälle kerrallaan, mikä järkevää ja kuumaruokajakelua turvallisempaa. Ainakin yhdessä kaupungissa jaetaan yritysten valmistamia ruokia hyvän säilyvyyden ansiosta useiksi viikoiksi kerrallaan. On kuntia, joissa toimitetaan ruoka kotiin saakka annospakattuna. Osassa kuntia ateria annetaan tarveharkinnan perusteella, osassa kaikille halukkaille.

Kouluruuan jakelu kouluilla tiettyinä aikoina päivästä aiheuttaa ongelmia etäällä kouluista asuville, etenkin jos vanhemmat käyvät vielä töissä. Moni pohtii, kannattaako maksaa koululaisen bussimatkoja koululle (esim. 7 €) hakemaan muutaman euron keittoannosta, kun lapsi vielä samalla altistuu tartunnalle.

Osa kunnista kertoo, ettei pysty toteuttamaan erityisruokavalioiden. Osassa onnistuu sekin. Nyt esim. keliakialiitto on jo vaatinut tässä asiassa oppilaiden tasavertaista kohtelua. Melkoisen savotan ovat kunnat niskoilleen ottaneet ilman pakottavaa velvoitetta.

On lisäksi kuntia, joissa jaetaan elintarvikekassoja joko tarpeen mukaan tai kaikille, jotka ovat esim. Wilman kautta ilmoittaneet halukkuutensa noutaa kassin. Kassit pakkaa ruokapalveluhenkilöstö. Arvatenkin kassien sisältö vaihtelee kunnittain ja on jo aiheuttanut purnausta. Itse ihmettelen uutiskuvissa näkyneitä ei kouluruokasuosituksen mukaisia tuotteita.

Osa kunnista antaa ruokarahaa oppilaiden huoltajille joko ihan rahana tai erilaisina maksusitoumuksina. Osassa kuntia maksetaan huoltajille kouluaterian kokonaishinta (eli yleisimmin 3-5 €), tietääkseni ei missään pelkkää elintarvikeosuutta (eli 1 €/ateria). Miksi muuten tuo työ- ja käyttökuluosuuskin maksetaan?

KOULURUUAN ANNOSPAKKAAMINEN

Kouluruuan annospakkaaminen on kallista, kuten yksittäispakkaaminen aina, etenkin manuaalisesti. Mikäli kunnassa on jo kotiaterioiden pakkaamiseen annostelulaitteet, onnistuu kouluruuan pakkaaminen niillä. Toki hidasta ja kallista se silloinkin on. Harvassa kunnassa pakkaamista on mitenkään automatisoitu.

Vaikka kuinka olisi kunnan sisäisestä toiminnasta kyse, annospakatulle aterialle tulee määrittää sille muodostuva hinta. Olen arvioinut, että yksittäisten annosten hallinnointi, laskutus ja itse pakkaus kestävät tehokkaimmillaankin 4 minuuttia/annos. Annoskoko kasvaa lähiruokailuun nähden, kun annos koostetaan suositusten mukaisesti. Näin annoksen hinnaksi muodostuu optimaalisimmillaankin jotakin 5-7 €:n tienoilla.

Toteutuva hinta aterioista pitää tilaajalta saada, toki joka kunnassa erikseen laskettuna. Ruokapalvelun ei tule suostua tietoturvasyistäkään kartoittamaan tarvitsijoita (jota on joissakin kunnissa ruokapalvelulta vaadittu), sen tiedon kerääminen on kyllä selkeästi tilaajan vastuulla.

Kotiin annettavien aterioiden tuoteselosteet ja päiväysmerkinnät tulee olla kunnossa. Kotona aterioita on säilytettävä maksimissaan +6 C° lämpötilassa. Ylipäättään olen huolissani annosaterioiden turvallisuudesta. Mediassa on ollut kuvia koulun pihalla tapahtuneesta jakelusta useastakin kunnasta. Miten mahtaa kylmäketju kestää, kun kelit tästä lämpenevät? Onko tartuntariski aidosti hallittu?

Entä kaikki se yksittäispakkauksista kertyvä kertakäyttöroska? Nytkö tarkoitus pyhittää keinot? Näen kuvia, joissa yksittäisellä aterialla on kaksi muovin pakattua aterianosaa ja vielä muovipussi niiden päällä. Eikä paperikassi pelasta tilannetta.

TUKI VAIN TUKEA TARVITSEVILLE PERHEILLE JA MIELUITEN VÄHITTÄISKAUPASTA

Taas kerran vedotaan monessa uutisessa siihen, että kouluruoka on monen lapsen ainut päivän lämmin ateria. Eihän se saa olla ainoa ateria! Kyllä vanhemmilla on velvollisuus järjestää ne päivän neljä muutakin ateriaa. Ja jollei tähän kykene, se on lastensuojelullinen asia.

On täysin selvää, että toimeentulo on yhä useammassa perheessä tiukassa joko muutenkin tai koronan aiheuttamien lomautusten yhä laajetessa. On myös muita sosiaalisia syitä, joiden vuoksi kaikissa perheissä lasten ruokailu ei toteudu terveellisesti ja täysipainoisesti.

Mielestäni (ja myös ministeriön muistion mukaan) tuki tulisi kohdentaa eritoten näihin apua tarvitseviin perheisiin ja vielä siten, että lisätoimeentulotuki annettaisiin nimenomaan ruokana. Näiden ruokakassien sisältö tulee olla tarkkaan harkittu ja pääosin voimassa olevien ravitsemussuositusten mukainen. **Ja mikä tärkeintä, nämä kassit tulee koota vähittäiskaupassa, ei keskuskeittiössä. Kaupassa on jokaisen perheen joka tapauksessa käytävä, kouluruokakassi saadaan tehokkaasti jaelluksi tätä kautta.**

Elintarvikkeiden sisältö aiheuttaa jossakin vaiheessa purnausta, olipa siellä kassissa mitä tahansa. Marina on jo alkanut. Itse jäin miettimään, osataanko kaikissa perheissä hyödyntää saadut raaka-aineet, esim. keittävätkö nuoret perheet mannapuuroa. Näkemykseni mukaan paras tapa tukea perheitä on mahdollisuus ostaa vähittäiskaupasta ruokaa kunnalta saatavalla ”palvelusetelillä” tai maksusitoumuksella. Tuotteet, mitä setelillä tms. voi hankkia, voisivat olla selkeästi luetteloitu. Tai ainakin rajattu epäterveellisimmät elintarvikkeet pois.

Keskuskeittiöiden ja koulujen ovilta noudettavat ateriat tai kassit houkuttelevat lapset ja nuoret jäämään alueelle hengaillemaan. Näyttävätpä lehtikuvien perusteella pussukoita noutavat vanhemmatkin jäävän vaihtamaan kuulumisia keskenään. Uskoakseni jakelutapa on kaiken kaikkiaan varsin tehoton ja myös turvallisuutta enemmän vaarantava verrattuna vähittäiskaupoissa tapahtuvaan jakeluun. **Mitä useammassa paikassa asioimme päivän aikana, sitä suurempi riski on saada itse tartunta ja tartuttaa muita.** Keskuskeittiön työntekijöiden ei ainakaan tulisi osallistua jakeluun.

Tukkuliikkeet ovat nekin hankaluuksissa, kun suurtalospakkauksia yleensä ostavat kunnat ovat nyt hankkimassa vähittäiskaupapakkauksissa elintarvikkeita. Vielä niitä samoja tuotteita, jotka on vähittäiskaupoistakin hamstrattu loppuun. Todennäköisesti kunnat maksavat näistä kilpailuttamattomista vähittäiskaupatuotteista enemmän kuin perheet maksaisivat marketeissa.

KETTERIÄ MUUTOKSIA TEHTÄVÄNKUVISSA

Yksityisellä sektorilla henkilöstö irtisanotaan tai lomautetaan, ellei töitä ole. Niin on tehty nytkin koronan vuoksi – kaikki ne, joita ei ole voitu siirtää muihin töihin oman työn vähentyessä tai loppuessa, on lomautettu. Suomessa on tämänpäiväisten tietojen mukaan 230 000 lomautettua. Aiheuttaa ärsytystä yksityissektorin työntekijöissä, jos kuntien työntekijöitä pidetään keinotekoisesti näennäistöissä.

Lomautus ei ole toki kenenkään ykköstoive, ei todella minunkaan. Mutta veronmaksajien rahoja tulee käyttää taiten ja tehokkaasti, etenkin nyt, kun siitä rahasta tulee kohta kova pula. Mikään ammattiryhmä ei voi linnoittautua oman normiaikojen tehtävänkuvauksensa taakse.

Ruokapalvelusta tulee mennä siivoamaan, avustamaan osastoruokailussa tai kotihoitoon. Kuten myös siivouksesta liikenevät resurssit ohjataan sinne, missä niitä tarvitaan. Ruoka- ja siivouspalvelut taipuvat näihin muutoksiin yleensä varsin ketterästi. Näin tulee ehdottomasti toimia myös muilla kuntien toimialoilla. Siirretään resursseja tarpeen mukaan sinne minne tarvitaan ja nimenomaan tehokkaaseen työhön. Ja ellei resurssia tarvita, käytetään lomiamia ja myös sitä lomautuskorttia. Saattaa tulla hyvinkin pian eteen se hetki, että tarvitaan hoivapalveluissa ja sairaanhoidossa avustaviin tehtäviin kaikki mahdolliset ja mahdollottomat käsiparit. Jonninjoutavia täytetöitä lomautusten välttämiseksi ei nyt saa tehdä!

On myös jaksotettava lomiamia ja ylipäättään työssäoloa, jotta tartuntatilanteessa löytyy reserviä vaihtaa esim. keskuskeittiön henkilöstö.

MUUTAMA SANA MYÖS SIIVOUKSESTA

Olen toistuvasti nostanut esiin käyttäjien vastuuta tilojen puhtaanapidossa. Turha sotkeminen, joko tahallinen tai tahaton, on saatava kitketyksi julkisista tiloista kokonaan pois. Näin siivousammattilaiset pääsevät tekemään sitä työtä, jota varten he ovat – ylläpito-, jakso- ja perussiivouksia.

Tilojen siivottavuus vaihtelee kunnittain ja kiinteistöittäin, mutta yleisilme kouluissa ja päiväkodeissa on korkeintaan tyydyttävä. Rompetta on pinnoilla paljon, eikä niitä pääse siivoamaan kunnolla. Kotoa tuotuja pölyäviä vanhoja sohvia ja mattoja on tilat kovanaan. Varastoissa on tavaroita, joita ei ole käytetty vuosiin, eikä varmuudella tulla käyttämäänäkään.

Siivoojat eivät ole kiinteistöissä järjestelemässä kalusteita tai asiakirjapinoja, pesemässä ulosteilla sotkettuja tiloja tai puhdistamassa kotitalousluokassa leivontasotkuja. Siivoojat ovat kiinteistöissä ylläpitämässä kiinteistön kuntoa. Siivoojat ovat kiinteistöissä, jotta niissä olisi miellyttävää asioida, opiskella ja tehdä töitä. Siivoojat ovat kiinteistöissä, jotta tiloissa olisi turvallista olla.

Nyt eritoten tulee antaa siivoojille työrauha, jättää kaikki passuuttaminen pois. Annetaan ammattilaisten keskittyä pitämään pinnat puhtaina ja turvallisina. On myös aika nostaa kättä lippaan ja lausua kunnioittava kiitos siitä, että siivousammattilaiset pitävät huolta turvallisuudestamme niin kouluissa, päiväkodeissa kuin kaupoiissakin. Siivoojilla ei ole mahdollisuutta jäädä etätöihin. Heidän pitää tehdä työtä nyt erityisen huolellisesti ja samalla huolehtia myös siitä, että oma työturvallisuus ei vaarannu.

Ilman ammattitaitoisia siivoojia olisimme epidemia-aikoina, ei ainoastaan nyt koronan aikana, täysin lirissä. Ilman ammattitaitoisia siivoojia eläisimme jatkuvaa epidemia-aikaa. Toivon toki, että arvostus näkyisi myös palkkapussissa. Jokaisen on voitava elää säällisesti palkallaan. Ehkä tämä tämänhetkinen kauheus saa silmiä avautumaan tässäkin suhteessa.